

О. А. Ушинкіна,

здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТНОГО СКЛАДУ ПРАВОВІДНОСИН, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ОБІГОМ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: 4112511@stud.nau.edu.ua

Мета: вивчення сучасних тенденцій та критеріїв визначення суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, та запозичення найбільш актуальних підходів в українське законодавство. **Методи дослідження:** в ході роботи використані загальнонаукові та спеціально-наукові методи пізнання, серед яких: методи аналізу та синтезу, які були використані для дослідження законодавства різних країн; порівняльно-правовий метод, який застосований при зіставленні однорідних правових норм; історико-правовий метод, за допомогою якого досліджений ретроспективний розвиток підходів до визначення кола суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, у нормативно-правових актах. **Результати:** окреслені сучасні світові підходи до визначення кола суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів; визначені та сформульовані основні тенденції у контексті визначення суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів. **Обговорення:** дослідження зарубіжних та вітчизняних підходів до визначення суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, та їх класифікації має суттєве значення для розроблення українського законодавства, яке лише частково відповідає актуальним тенденціям. Такими тенденціями є застосування широкого підходу до визначення суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів; регламентація правового статусу кожного з суб'єктів, а також усього обсягу прав та обов'язків. Українське законодавство у сфері регулювання віртуальних активів у частині визначення кола суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, не повністю відповідає актуальним підходам, оскільки законодавець не враховує ряд важливих аспектів, які стосуються саме переліку цих суб'єктів.

Ключові слова: віртуальні активи; криптоактиви; крипто право; віртуальна валюта; блокчейн; цифрові активи; суб'єкти; правовідносини; суб'єктний склад.

Постановка проблеми та її актуальність.

Стрімкий розвиток цифрових технологій продовжує спричиняти виникнення нових унікальних явищ. Віртуальні активи у всьому своєму розмаїтті видів, форм, сфери використання тощо стали одним із таких явищ. Відповідно до аналітичних даних провідних світових блокчейн компаній, Україна наразі перебуває серед світових лідерів за використанням віртуальних активів. Цей факт чітко вказує на необхідність та актуальність легалізації віртуальних активів в Украї-

ні, а відповідно і на важливість врегулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів. Однак, для ефективного впорядкування вищезазначених правовідносин потрібно не лише враховувати об'єкт таких правовідносин, а також і розмежовувати правовий статус суб'єктів. Суб'єктний склад будь-яких правовідносин є обов'язковим структурним компонентом їх комплексного вивчення. Виокремлення характерних особливостей учасників правовідносин матиме позитивний вплив на

правову регламентацію таких відносин, а також надасть можливості для більш результативної реалізації їх прав та обов'язків. З огляду на це, питання визначення суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, є надзвичайно актуальним не лише для науковців, а й для українського законодавця. Закон України «Про віртуальні активи» мав на меті комплексне регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі створенням, випуском в обіг та обігом віртуальних активів, шляхом визначення правового статусу учасників правовідносин та користувачів у сфері віртуальних активів для подальшого забезпечення балансу прав та обов'язків таких учасників, а також здійснення їх захисту. Однак, зазначений закон не містить чітко визначеного переліку учасників таких правовідносин, встановлюючи правовий статус лише деяких з них, що є недоцільним. Враховуючи вищевикладене, для ефективної розбудови механізму забезпечення та захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, вкрай важливо встановити повний перелік таких суб'єктів для вдосконалення сучасного законодавства України у сфері регулювання обігу віртуальних активів.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Питання визначення суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, привертає значну увагу як вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Особливості встановлення такого переліку суб'єктів досліджувалися в наукових працях таких вчених як Р. Майданика, Д. Погрібного, Тімоті К. Мей, С. Щербака, Пол Вінья, М. Капранова, А. Ковальчука, І. Устинової, Т. Ямненко. Однак правова регламентація статусу суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, і є одним із найбільш актуальних питань у межах законодавчих ініціатив, які змінюються майже щорічно. З огляду на це, існує потреба в проведенні досліджень щодо останніх змін у контексті законодавчого формулювання переліку таких суб'єктів.

Мета статті полягає у дослідженні актуальних підходів до визначення та класифікації суб'єктів правовідносин, що виникають у

зв'язку з обігом віртуальних активів, у світовій законодавчій практиці, а також науковій думці задля запозичення та усвідомлення найбільш універсальних та ефективних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суб'єктний склад правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, є дуже розгалуженою системою, дослідження якої не може і не повинно будуватися тільки на регламентованих національним законодавством учасниках відносин через глобальну міжнародну інформаційну природу віртуальних активів та наявність велику кількість посередників. Проблема визначення кола суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, перебуває як у центрі уваги вчених, особливо коли мова йде про наукові дослідження в юридичній сфері, так і викликає інтерес регуляторних органів.

В межах своїх повноважень Міжнародна група з протидії відмиванню брудних грошей (ФАТФ) уважно стежить за розвитком сфери віртуальних активів. З огляду на специфіку діяльності ФАТФ у своїх Рекомендаціях опосередковано торкається питання суб'єктного складу правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів. У жовтні 2018 року в Рекомендації ФАТФ було внесено деякі зміни для більш чіткого роз'яснення того, що ці Рекомендації поширюються на фінансову діяльність, пов'язану з віртуальними активами. Разом з цим до Глосарію ФАТФ було включено два нові терміни: «віртуальні активи» та «постачальник послуг віртуальних активів». У червні 2019 року ФАТФ було затверджено Керівництво щодо застосування ризик-орієнтованого підходу щодо віртуальних активів та провайдерів послуг віртуальних активів [1]. Його призначенням було сприяння державним органам країн у розумінні та виробленні регулятивних та наглядових заходів щодо діяльності, пов'язаної з віртуальними активами та провайдерами послуг віртуальних активів. Метою Керівництва також було надання допомоги суб'єктам приватного сектору, які бажають здійснювати діяльність, пов'язану з віртуальними активами, у розумінні своїх зобов'язань щодо боротьби з відмиванням грошей/протидії фінансуванню тероризму, та

роз'яснення того, як вони можуть ефективно виконувати ці вимоги.

Вищезазначене Керівництво щодо застосування ризик-орієнтованого підходу щодо віртуальних активів та провайдерів послуг віртуальних активів було оновлено в жовтні 2021 року [2]. В оновленому Керівництві також розглядається, яким чином діяльність, пов'язана з віртуальними активами та провайдерами послуг віртуальних активів, підпадає під дію Стандартів ФАТФ. Відповідно до Керівництва щодо застосування ризик-орієнтованого підходу щодо віртуальних активів та провайдерів послуг віртуальних активів, під постачальником послуг віртуальних активів розуміється будь-яка фізична або юридична особа, яка не охоплюється вимогами інших положень Рекомендацій ФАТФ, та яка здійснює на комерційній основі один або більше перелічених нижче видів діяльності або операцій для або від імені іншої фізичної чи юридичної особи:

1) обмін віртуальних активів на фіатну валюту та навпаки;

2) обмін однієї або декількох форм віртуальних активів на інші віртуальні активи;

3) переказ віртуальних активів;

4) відповідальне зберігання та/або керування віртуальними активами або інструментами, що дозволяють контролювати віртуальні активи;

5) участь у наданні та надання фінансових послуг, пов'язаних з пропозицією та/або проведенням віртуальних активів емітента [2].

Залежно від конкретних видів фінансової діяльності, що здійснюються, постачальниками послуг віртуальних активів можуть бути провайдери послуг обміну та переведення віртуальних активів; деякі провайдери гаманців віртуальних активів, наприклад тих, які надають серверні гаманці або здійснюють відповідальне зберігання чи контроль над віртуальними активами інших фізичних чи юридичних осіб, гаманцями та/або особистим (закритим) ключем (ключами); провайдери фінансових послуг, пов'язаних з випуском, пропозицією або продажем віртуальних активів (таких як «первинна пропозиція монет»); та інші можливі бізнес-моделі.

У Керівництві щодо застосування ризик-орієнтованого підходу щодо віртуальних активів та провайдерів послуг віртуальних активів виокремлюється категорія інших підзвітних суб'єктів, які беруть участь або здійснюють охоплену вимогами діяльність з віртуальними активами, у тому числі щодо фінансових установ. До них відносяться банки, брокери-дилери з операціям із цінними паперами. ФАТФ також рекомендує країнам зобов'язати провайдерів послуг віртуальних активів та інших підзвітних суб'єктів, які здійснюють діяльність з віртуальними активами, зберігати записи про операції та інформацію, отриману в процесі належної перевірки клієнтів, включаючи, наприклад, інформацію про особу учасників операцій; відкриті ключі (або аналогічні ідентифікатори); відомості про використані адреси або рахунки (або аналогічні ідентифікатори); дані про характери та дати здійснення операцій та про переведені суми.

Визначаючи склад правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, ФАТФ визнає, що, на відміну від традиційних електронних переказів фіатної валюти, не в кожному переказі віртуальних активів можуть брати участь (або бути задіяні на початку та в кінці операції) два підзвітні суб'єкти, чи то провайдерів послуг віртуальних активів чи інший підзвітний суб'єкт, такий як фінансове установа. Так, в переказі віртуальних активів бере участь тільки один підзвітний суб'єкт або на початку, або наприкінці операції (наприклад, коли постачальник послуг віртуальних активів, або інший підзвітний суб'єкт, відправляє віртуальні активи від імені свого клієнта (відправника) одержувачу, який не є клієнтом) закладу, що одержує, а є фізичною особою – користувачем віртуальних активів, який отримує переказані віртуальні активи, використовуючи своє власне програмне забезпечення на основі технології розподіленого реєстру, таке як безсерверний гаманець). Аналогічним чином, в даний час або в найближчому майбутньому можуть бути випадки, коли в переказах віртуальних активів задіяні «транзитні провайдери послуг віртуальних активів» або інші транзитні підзвітні суб'єкти, такі як фінансові установи, які сприяють переказам віртуаль-

них активів, виступаючи в якості транзитної ланки ланцюжку переказів віртуальних активів.

ФАТФ також виділяє встановлені нефінансові підприємства та професії в якості суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, наприклад, якщо казино пропонує ігри з використанням віртуальних активів або займається іншою діяльністю з віртуальними активами або пропонує продукти чи послуги на основі віртуальних активів.

Таким чином, ФАТФ у своїх Рекомендаціях не окреслює чітко коло учасників правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, проте зазначає деяких з них в якості таких, що підлягають державному нагляду, застосовуючи широкий підхід, на підставі чого їх можна віднести до суб'єктного складу таких правовідносин.

Проект Європейського регламенту «Ринки криптоактивів» (MiCA) [3] також встановлює правовий статус деяких суб'єктів правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів. По-перше, у ньому зазначено, що Регламент застосовується до осіб, які займаються випуском криптоактивів або надають послуги, пов'язані з криптоактивами. По-друге, у Регламенті наводяться наступні дефініції:

1) «емітент криптоактивів», що означає юридичну особу, яка пропонує громадськості будь-який тип криптоактивів або прагне допустити такі криптоактиви на торгову платформу для криптовалюти;

2) «постачальник послуг криптоактивів», що означає будь-яку особу, чиєю діяльністю або бізнесом є надання однієї або кількох послуг криптовалютних активів третім особам на професійній основі;

3) «керівний орган», який означає орган емітента криптоактивів або постачальника криптоактивів, який призначається відповідно до національного законодавства та який уповноважений визначати стратегію, цілі, загальний напрямок діяльності суб'єкта господарювання та контролює прийняття управлінських рішень та включає осіб, які керують господарською діяльністю суб'єкта;

4) «споживач», що означає будь-яку фізичну особу, яка діє в цілях, що виходять за рамки його торгівлі, бізнесу, ремесла чи професії.

Також у тексті Регламенту фігурують такі суб'єкти, як кредитні установи, кваліфіковані інвестори. Варто зазначити, що даний Регламент встановлює також певний перелік обов'язків таких суб'єктів, наприклад, емітенти токенів, пов'язаних з активами, повинні: діяти чесно, чесно та професійно; спілкуватися з власниками токенів, пов'язаних із активами, чесно, чітко та без введення в оману, а також діяти в найкращих інтересах власників таких токенів і ставитися до них однаково. Емітенти токенів, пов'язаних з активами, повинні встановити, підтримувати та впроваджувати чіткі та детальні політики та процедури щодо прав, наданих власникам токенів, пов'язаних з активами, включно з будь-якими прямими вимогами або правами викупу від емітента цих токенів, пов'язаних з активами, або щодо резерву активів.

Однак, даний Регламент також не враховує усіх суб'єктів правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, оскільки сфера його регулювання є обмеженою. Подібні напрацювання є достатньо корисними, однак для здійснення характеристики правового статусу таких суб'єктів необхідно визначити їх особливості, які б дозволили виокремити кожного з них з усього переліку.

Досліджуючи криптовалютні правовідносини, Іванюк В.Д. надає визначення суб'єктів таких відносин, під якими розуміються реальні учасники таких правовідносин, підставою виникнення яких є конкретні фінансово-правові норми, класифікуючи їх при цьому в залежності від напрямів діяльності у криптовалютних правовідносинах на дві основні групи: внутрішні (розробник криптовалюти, користувач криптовалюти, майнер, криптовалютна біржа, провайдер гаманця, оференткриптовалюти) та зовнішні (державні органи, уповноважені на здійснення контролю у сфері здійснення операцій з криптовалютами) [4]. У свою чергу, Кудь А.А. учасників відносин із застосування віртуальних активів розподіленого реєстру визначає як користувачів системи обліку цифрових даних на базі технології розподіленого ре-

естру, яких поділяє на користувачів, які забезпечують підтримання їхньої роботи, та користувачів, чий дії спрямовано на споживання корисних властивостей системи обліку цифрових даних на базі технології розподіленого реєстру, тобто на «постачальників послуг» та «споживачів послуг» відповідно [5].

Біржа Crosstown виділяє 3 основних види суб'єктів правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів:

1) майнери – це особи або компанії, які інвестують в обладнання, яке генерує обчислювальну потужність, вони витрачають електроенергію на запуск комп'ютерних вузлів у мережі для підтвердження транзакцій і, можливо, отримують винагороду за свої зусилля у вигляді віртуальних активів;

2) біржі – це місце, де люди можуть купувати, продавати або обмінювати криптовалюти на інші цифрові або традиційні валюти;

3) трейдери - це люди, які планують стратегію накопичення віртуальних активів і їх утримання, або активно ними торгують [6].

До суб'єктного складу правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, головним чином відносять таких:

1) користувач віртуальних активів (фізична або юридична особа, яка придбаває віртуальну валюту і використовує її для купівлі реальних або віртуальних товарів/послуг або відправляє перекази у приватному порядку іншій особі (для особистого використання), або яка тримає віртуальну валюту у якості (особистих) інвестицій);

2) провайдер гаманця (особа, яка надає гаманець віртуальних активів (тобто засіб (програмний додаток або інший механізм/носії) для депонування, зберігання і переказу віртуальних активів; провайдер гаманця сприяє участі в системі віртуальних активів, надаючи користувачам, провайдерам послуг з обміну і торговцям більш просту і зручну можливість для проведення операцій з віртуальними активами);

3) майнер (фізична або юридична особа, яка бере участь в функціонуванні мережі децентралізованих віртуальних активів за допомогою використання спеціального програмного забезпечення для вирішення складних алгоритмів в

розподіленій системі «proof-of-work» («докази виконання роботи») або іншій розподіленій підтверджуючій системі, яка використовується для перевірки і підтвердження правильності операцій в системі віртуальних активів);

4) провайдер послуг з обміну/біржа (фізична або юридична особа, що займається за комісійну винагороду комерційною діяльністю з обміну віртуальних активів на реальну валюту, безготівкові грошові кошти або на інші віртуальні активи, а також на дорогоцінні метали, і навпаки, провайдери послуг з обміну можуть виступати в якості біржі або в якості обмінного пункту);

5) адміністратор (фізична або юридична особа, що займається комерційною діяльністю по емісії (введенню в обіг) віртуальних активів, визначенням та запровадженням правил їх використання, веденням централізованого реєстру платежів і яка має право викуповувати (виводити з обігу) віртуальні активи [7].

Закон України «Про віртуальні активи» надає поняття учасників ринку віртуальних активів, під якими розуміє постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, а також будь-яких осіб, які здійснюють операції з віртуальними активами у своїх інтересах [7]. Також Закон України «Про віртуальні активи» містить визначення постачальників послуг, пов'язаних з оборотом віртуальних активів, ними є виключно суб'єкти господарювання - юридичні особи, які провадять в інтересах третіх осіб один або декілька з таких видів діяльності:

- зберігання або адміністрування віртуальних активів чи ключів віртуальних активів;
- обмін віртуальних активів;
- переказ віртуальних активів;
- надання посередницьких послуг, пов'язаних з віртуальними активами [8].

У зазначеному законі також фігурують такі різновиди суб'єктів правовідносин, які виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, без розкриття їх правового статусу: володілець ключа віртуального активу; надавач посередницьких послуг, пов'язаних з віртуальними активами.

Для таких правовідносин є характерним специфічний суб'єктний склад, де обов'язковим

суб'єктом є владний орган, що має відповідні владні повноваження у сфері фінансової діяльності [9]. В даний час всі фінансові операції фізичних і юридичних осіб контролюються державою шляхом застосування податків і різних зборів [10]. Україна може застосувати один із напрацьованих міжнародною практикою підходів до правового регулювання діяльності суб'єктів торгівлі криптовалютами або розвинути правове регулювання обігу криптовалют таким чином, щоб не висувати додаткових вимог до суб'єктів, які здійснюють діяльність, пов'язану з торгівлею криптовалютами, крім виконання вимог положень щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, або забезпечення отримання суб'єктами діяльності, пов'язаної з торгівлею криптовалютою, додаткових дозволів (ліцензій) як учасників фінансового ринку [11].

Висновки. Отже, для правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, характерна достатньо розгалужена та неоднорідна система суб'єктів. Більш того, враховуючи стрімкий розвиток сучасних цифрових технологій у цій системі можуть з'являтися нові суб'єкти, які раніше не фігурували у зазначених правовідносинах. На сьогодні питання визначення кола учасників таких правовідносин залишається надзвичайно актуальним для законодавця з огляду на необхідність встановлення ефективного регулювання обігу віртуальних активів. Відсутність уніфікованого підходу до формування чіткого переліку суб'єктів робить практично неможливим комплексне забезпечення належного врегулювання цієї сфери.

Закон України «Про віртуальні активи» хоча і розроблений у відповідності з сучасними міжнародними стандартами, не враховує значну кількість суб'єктів правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів. З огляду на це, зазначений закон потребує доопрацювання в частині регламентації правового статусу суб'єктів таких правовідносин. По-перше, його необхідно доповнити дефініціями, які б надавали актуальні визначення статусу, прав та обов'язків учасників відносин. По-друге, необхідно визначити аспекти взаємодії усього

суб'єктного складу. І, по-третє, включити до переліку учасників правовідносин, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів, усіх суб'єктів, які пов'язані з віртуальними активами (таких як майнери, користувачі віртуальних активів тощо).

Література

1. FATF (2019). Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers, FATF, Paris. URL: https://www.fatf-gafi.org/publications/fatf_recommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.html

2. FATF (2021). Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers, FATF, Paris. URL: https://www.fatf-gafi.org/publications/fatf_recommendations/documents/Updated-Guidance-RBA-VA-VASP.html

3. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937. *European Commission*. 24.09.2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0593>.

4. Іванюк В.Д. Фінансово-правове регулювання ринку криптовалют в Україні: дис. ... д-ра філософії в галузі права: 081. Тернопіль, 2021. 232 с.

5. Кудь А.А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. *International journal of education and science*. 2020. Vol. 3. No. 3. URL: https://www.researchgate.net/publication/346129000_Fenomen_virtualnih_aktiviv_ekonomiko-pravovij_aspekt. DOI: <https://doi.org/10.26697/ijes.2020.3.3>

6. Crypto market participants – crosstower. *CrossTower*. URL: <https://crosstower.com/resources/education/crypto-market-participants/> (дата звернення: 08.12.2022).

7. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / Чубенко А.Г., Лошицький М.В., Павлов Д.М.,

Бичкова С.С., Юнін О.С. Київ: Ваїте, 2018. 826 с.

8. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 08.12.2022).

9. Городинська І.А., Шульга Т.М. Фінансово-правові засади регулювання криптовалютного ринку. *Право і суспільство*. 2021. № 6. С. 202-208.

10. Ustynova I., Husar O. Cryptocurrency market public administration legal fundamentals as Ukraine's financial system alternative: current state of scientific and normative regulation. University law science and education in the challenges of our time: collective monograph / ed. by Iryna Sopilko & Mykhailo Smokovych. E-science space spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, krs 870645, SZCZĘSNA 26, 02-454 Warszawa, 2021. P. 104-113.

11. Ямненко Т.М. Аспекти правового регулювання криптовалюти України та країн ЄС. *Економіка Фінанси Право*. 2020. № 3/1. С. 37-41.

References

1. FATF (2019). Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers, FATF, Paris. URL: https://www.fatf-gafi.org/publications/fatf_recommendations/documents/Guidance-RBA-virtual-assets.html

2. FATF (2021). Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers, FATF, Paris. URL: https://www.fatf-gafi.org/publications/fatf_recommendations/documents/Updated-Guidance-RBA-VA-VASP.html

3. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on Markets in Crypto-assets, and amending Directive (EU) 2019/1937. European Commission. 24.09.2020.

URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020PC0593>.

4. Ivaniuk V.D. Finansovo-pravove rehuliuвання rynku kryptovaliut v Ukraini: dys. ... d-ra filosofii v haluzi prava: 081. Ternopil, 2021. 232 s.

5. Kud A.A. Fenomen virtualnykh aktyviv: ekonomiko-pravovyi aspekt. *International journal of education and science*, vol. 3, no. 3, 2020.

6. Crypto market participants – crosstower. *CrossTower*. URL: <https://crosstower.com/resources/education/crypto-market-participants/> (data zvernennia: 08.12.2022).

7. Terminolohichniy slovnyk z pytan zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu, finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia ta koruptsii / Chubenko A.H., Loshytskyi M.V., Pavlov D.M., Bychkova S.S., Yunin O.S. Kyiv: Vaite, 2018. 826 s.

8. Pro virtualni aktyvy: Zakon Ukrainy vid 17.02.2022 r. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (data zvernennia: 08.12.2022).

9. Horodynska І.А., Shulha Т.М. Фінансово-правові засади регулювання кryptovaliutного ринку. *Право і суспільство*. 2021. С. 202-208.

10. Ustynova I., Husar O. Cryptocurrency market public administration legal fundamentals as Ukraine's financial system alternative: current state of scientific and normative regulation. University law science and education in the challenges of our time: collective monograph / ed. by Iryna Sopilko & Mykhailo Smokovych. E-science space spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, krs 870645, SZCZĘSNA 26, 02-454 Warszawa, 2021. P. 104-113.

11. Yamnenko T.M. Aspekty pravovoho rehuliuвання kryptovaliuty Ukrainy ta krain YeS. *Економіка Фінанси Право*. 2020. № 3/1. С. 37-41.

**LEGAL CHARACTERISTICS OF THE SUBJECT STRUCTURE
OF LEGAL RELATIONS ARISING IN CONNECTION WITH THE
CIRCULATION OF VIRTUAL ASSETS**

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: 4112511@stud.nau.edu.ua

Purpose: study of modern trends and criteria for determining the subject structure of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets, and borrowing the most relevant approaches into Ukrainian legislation. **Research methods:** in the course of the work, general scientific and special scientific methods of cognition were used, including: methods of analysis and synthesis, which were used to research the legislation of different countries; the comparative legal method, which is used when comparing homogeneous legal norms; a historical-legal method, which is used to study the retrospective development of approaches to determining the range of subjects of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets in regulatory acts. **Results:** modern global approaches to determining the range of subjects of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets are outlined; the main trends in the context of determining the subject composition of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets are defined and formulated. **Discussion:** the study of foreign and domestic approaches to determining the subject composition of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets and their classification is of significant importance for the development of Ukrainian legislation, which only partially corresponds to current trends. Such trends are the application of a broad approach to determining the subject structure of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets; regulation of the legal status of each of the subjects, as well as the entire scope of rights and obligations. Ukrainian legislation in the field of regulation of virtual assets in terms of defining the range of subjects of legal relations arising in connection with the circulation of virtual assets does not fully correspond to current approaches, since the legislator does not take into account a number of important aspects that relate specifically to the list of these subjects.

Key words: virtual assets; crypto-assets; virtual currency; blockchain; digital assets; entities; legal relations; entity composition.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2023